

màrius

Institut Màrius Torres - Lleida - Núm. 23 - Any XXIII - Maig 2019 - ISSN 2462-5264

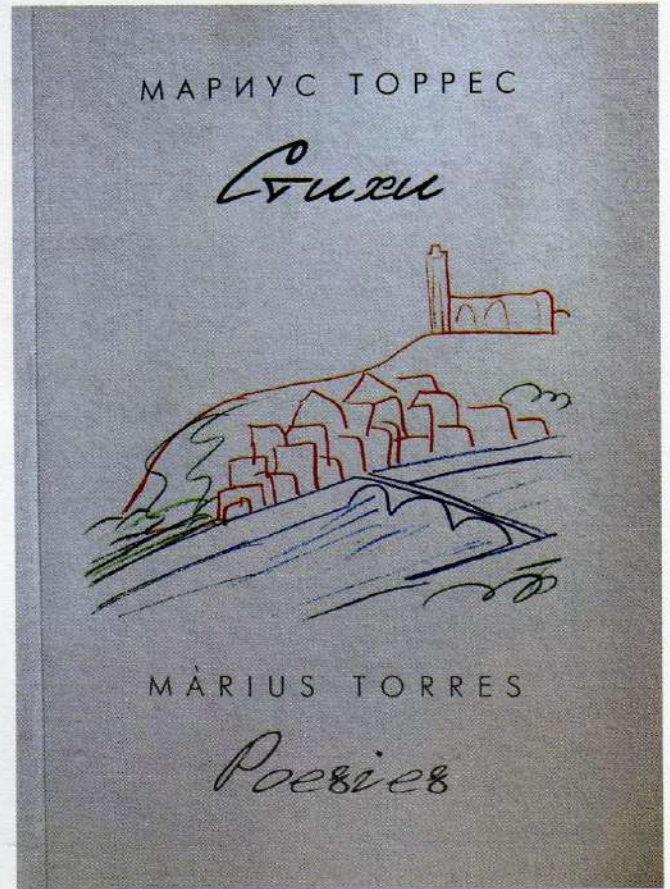

Màrius Torres, nord enllà: de Lleida a Sant Petersburg

Quan l'any 2017, just uns dies abans del Nadal —que a Rússia se celebra el 7 de gener—, vaig rebre la proposta de seleccionar i traduir al rus una selecció de poemes per a una antologia de Màrius Torres, de seguida em va semblar que era un màgic regal nadalenc. Gràcies a aquest projecte, impulsat per la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida (UdL), els meus dies i nits s'han omplert d'una feina gratificant, d'emocions i de poesia, que fa reflexionar sobre l'eternitat, que et convida a gaudir de la bellesa, a patir per les limitacions humanes i que t'impulsa a viure amb esperança i consciència, malgrat l'adversitat de les circumstàncies.

El traductor és un lector molt atent que busca un sentit múltiple a cada paraula, a cada línia i estrofa, i s'impregna del significat de les imatges per a poder reproduir-les i tornar a dir el mateix en el seu idioma. Màrius Torres valorava l'exercici literari de la traducció perquè el va practicar i ens va deixar la seva lectura d'alguns poetes que van escriure en portuguès, francès i anglès. El llibre *Màrius Torres del poeta al lector*, preparat per Margarida Prats Ripoll i promogut per l'Ins. Màrius Torres, n'ofereix unes mostres.

En la tasca de la traducció per a l'antologia poètica de Màrius Torres va participar el Dr. Andrei Rodoski, poeta, traductor i professor de la Universitat Estatal de Sant Petersburg. Aquest especialista en la llengua i literatura portugueses, coneixedor de la mètrica russa i romànica, és l'autor de les versions russes dels poemes “Tot és lluny, en la nit. I la distància...” , “L'esfinx interior”, “Cançons a Mahalta”, entre d'altres. Després de treballar cada poema no es cansava de repetir que era una delícia i a la vegada un repte traduir l'obra d'aquest gran poeta.

A l'etapa preparatòria que va consistir en l'estudi de l'obra i la biografia de Màrius Torres, d'investigacions científiques dedicades a aquesta destacada figura de les lletres catalanes, em vaig anar endinsant en un món únic on la natura, l'art i el pensament troben una expressió inusitada, capaç de commoure i consolar. Vaig descobrir l'entorn històric i familiar del poeta, vaig llegir sobre llocs on havia viscut. M'imaginava Lleida com a una ciutat dolça i secreta amb un riu profund en la memòria, vorejat pels camins fondals de xops i de canyissars, que corre per una nit d'hivern. Associava la incertesa del paisatge boirós amb la lluminositat misteriosa de les nits blanques a Sant Petersburg, que té característiques simbòliques per a tants poetes i escriptors russos.

La poesia de Màrius Torres i la seva història personal em van impressionar molt i, com que sóc professora, vaig sentir la necessitat de compartir la meua admiració amb els meus estudiants. Entre Montserrat Galofré, en aquest moment la lectora de català a la Universitat Estatal de Sant Petersburg, i jo, vam organitzar un taller dedicat a Màrius Torres, on vam tractar el seu entorn històric, cultural i social, vam intentar imaginar com era Lleida en aquest moment, vam analitzar poemes i vam escoltar les seves encantadores versions musicades. Finalment, els estudiants van traduir uns fragments de poemes demostrant que havien entès a la perfecció totes les explicacions i que tenien la seva interpretació original dels textos.

És important remarcar que els nostres alumnes van ser un auditori més que idoni perquè sempre hi ha grups que estudien català i en tenen un coneixement suficient per a captar els matisos més subtils d'una obra literària.

L'estudi del català té una llarga tradició a la meua universitat. Quan després de la mort de Franco, l'URSS i Espanya tornen a establir les relacions diplomàtiques, el Departament d'Espanyol, encoratjat pel clima polític positiu, es veu més lliure per a promocionar noves activitats. L'any 1978 la catedràtica Olga Vasílieva-Shvede va començar a impartir classes de teoria i pràctiques de

català d'acord amb la política d'ampliació d'estudis comparatius de les llengües romàniques, adoptada per la Càtedra de Filologia Romànica de la Universitat que en aquests temps era de Leningrad. A partir de l'any 1989 s'encarreguen de les classes de català els professors nadius patrocinats per institucions catalanes. Els lectors de català aconseguixen organitzar el procés educatiu d'una forma captivadora per als estudiants, creant una atmosfera lliure d'amistat i companyonia. Gràcies al seu entusiasme, els universitaris russos desenvolupen un gran interès per la llengua i la cultura catalanes, tot i que aquesta matèria no formi part del programa obligatori. Cada primavera passen hores i hores assajant espectacles o altres activitats per a la celebració del dia de Sant Jordi. Per exemple, al 2017, després de participar en el taller "Màrius Torres", van preparar un recital dels seus versos.

Fotografia: Museu Anna Akhmatova

Fotografia: Olga Nikolaeva

La traducció estava enllestida i l'antologia russa de Màrius Torres a punt de publicar-se quan a Andrei Rodoski i a mi ens van convidar des de la UdL al *II Simposi Internacional Màrius Torres*. Mentre ens apropàvem a la ciutat, des de la finestra de l'autobús, mirava amb impaciència el paisatge: esperava reconèixer la imatge dibuixada per Màrius Torres a la poesia. Tot i que la realitat va resultar diferent, la ciutat ens va agradar molt.

Va ser significativa la trobada, durant el Simposi, amb els traductors al romanès, Jana Balacciu Matei i Àxel Sanjosé: compartíem la mateixa opinió sobre diversos aspectes i dificultats professionals, tot i que traduïem a llengües diferents.

En tornar a casa, vaig anar rumiant el projecte d'organitzar la presentació de la traducció russa i convidar a participar-hi la Dra. M. Prats Ripoll,

Sixena i Twitter, el camp de batalla digital

autora de molts estudis sobre Màrius Torres i prologuista de la nostra antologia, i el Dr. Joan Ramon Veny Mesquida, director de la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida. La idea va ser estimulada i desenvolupada per Arnau Barios Gené, lector de català, que treballa actualment a la Universitat de Sant Petersburg, natural de Tèrmens (Lleida), que és traductor de poemes de M. Lermontov i de contes de Maxim Òssipov, gran erudit i coneixedor de la literatura catalana i russa. Gràcies al seu enèrgic suport, al setembre de 2018, a més de la presentació del llibre vam organitzar les *Jornades d'invitació a la literatura catalana contemporània* rendint homenatge al poeta lleidatà. Hi van intervenir quatre professors de diferents universitats amb una classe magistral cadascú i un seminari on es van analitzar fragments de prosa i poemes d'autors catalans.

A la ponència d'obertura "Mites nacionals: fonts i recreacions", el Dr. Magí Sunyer va explicar l'essència del mite geogràfic —oposició entre la Terra Alta i la ciutat de Barcelona— mitjançant una citació d'Àngel Guimerà on la protagonista expressa el desig d'anar "amunt, amunt, sempre muntanyes amunt" —perquè la gent hi és més noble— i la certesa que al cim de la muntanya seria a un pas d'on és Déu. Em vaig recordar de Lleida i, sobre tot, de Puig d'Olena. El sanatori de Puig d'Olena de les fotos en blanc i negre que havia fullejat abans del viatge a Lleida em provocaven una tristesa freda i el regust de la malaltia. I, quan el vaig visitar un assolellat dia de tardor, en vaig reconèixer amb sorpresa els vastos paisatges, rics en colors i sensacions, retratats a la seva obra, i em vaig adonar de la proximitat al cel d'aquest indret. Per al seminari sobre Màrius Torres la Dra. Margarida Prats justament va triar el tema de la presència de la natura i les arts a la seva poesia.

La presentació del llibre bilingüe de Màrius Torres amb versions en català i en rus es va produir al museu d'Anna Akhmàtova, situat en un antic palau que en l'època soviètica fou reconvertit en un edifici de pisos compartits. Anna Akhmàtova hi va viure durant els llargs anys grisos de la dictadura estalinista. Els tràgics esdeveniments històrics (la guerra, la persecució política, l'exili d'amics i familiars) van marcar el destí d'ambdós. Analitzant els textos d'Anna Akhmàtova i Màrius Torres, la Dra. M. Prats es va adonar que hi havia versos que eren gairebé idèntics tot i que havien estat escrits en llengües diferents.

"Anna Akhmàtova i Màrius Torres: dos poetes, un espai artístic" va ser el títol d'una de les sessions del Seminari *Rússia i Catalunya: literatura, viatges, traduccions* organitzat per la Càtedra Màrius Torres al març d'aquest any 2019 a la UdL. L'objectiu de l'estudi no era trobar similituds i diferències, era explorar aquest regne recòndit que és la poesia, contrastant dues grans figures de la literatura universal de l'època del postsimbolisme.

Al seu *Informe sobre la literatura catalana i la traducció en un món globalitzat* (2006), Carmen Arenas i Simona Škrabec assenyalaven que "la traducció és considerada un impuls que pot fer germinar noves sensibilitats i obrir nous espais dins la creació de la pròpia llengua." La traducció és també un instrument d'establir contactes i comunicació intercultural, i per a mi ha estat un goig poder participar en aquest procés.

Olga Nikolaeva

Professora Universitat Estatal de Sant Petersburg